

D • N

17/7 1955

Avspänning på lång sikt

Att hoppas på en äkta och varaktig avspänning mellan västallianserna och östblocket därför att tonen just nu blivit en smula mildare är att hänge sig åt en illusion. Men därmed följer självfallet inte att ett krig är i sikte, inte heller att en fortsättning av Rysslands "fredliga" erövringar är att befara. Det är tvärtom möjligt eller sannolikt att situationen kommer att förbli tämligen stabil under åratals, kanske årtionden framåt.

Det viktigaste motivet till en sådan begränsad hoppfullhet är de nya stridsvapnen. Atom- och vätebombarna och Amerikas överlägsenhet på detta område har efter allt att döma varit Västeuropas och över huvud den fria världens skydd under de tio åren efter andra världskrigets slut. Hade dessa vapen, som partier och politiker i hänsynslös popularitetsjakt tävlar att fördöma, inte funnits, skulle vårt land, liksom den europeiska kontinenten, sannolikt ha varit en del av Sovjet, och våra svenska förrädare skulle nu förkunna för världen att vi frivilligt anslutit oss till vår mäktige granne. Även om Amerikas överlägsenhet fortfarande består, har den emellertid upphört eller kommer snart att upphöra att utgöra en garanti i samma mening som tidigare. Risken av en omätlig förstörelse kan i stället väntas bli det avskräckningsmedel som håller kommunismens aggressionsvilja i schack. Om någon trygghet vore det visserligen orimligt att tala, allra helst för de stater som inte äger tillgång till de nya vapnen eller inte genom överenskommelser förbättrat hjälp väster ifrån, men lika litet finns det skäl att beteckna ett storkrig eller mera begränsade ryska anfällsrigg som något troligt.

Möjligheten av en avspänning på lång sikt beror främst på den ryska utvecklingen. Det är svårt att tänka sig en sådan avspänning annat än i samband med en regimförändring, som genom åtgärder i demokratisk riktning skapar förtroende för den ryska politikens fredlighet och stabilitet. Att vi tror på de amerikanska och engelska statsledningarnas försäkringar beror ytterst på att dessa styrelser anknuter till en fri opinion, att de är ansvariga inför denna opinion för sina uttalanden, att deras löften underskrivs av debatterande, fritt väljande demokratiska folk. Då Napoleon efter nederlaget 1814 sökte efter en fristad vände han sig till det land, England, mot vilket han ivrigast hetsat; i detta land, sade han, fanns en öppen diskussion, och därför kunde man lita på engelska ministrars utfästelser. Det är den absoluta maktkoncentrationen som möjliggör kommunismens, likaväl som nazismens, på en gång hänsynslöst systematiska och snabbt skiftande politik; polisen och propagandan gör massorna till ett lydigt redskap för några få. Demokratien är ingen ovillkorlig fredsgaranti, men tyranniet blir både genom sina syften och sin oberäknelighet en fara för freden.

Några tecken på en sådan förändring i den ryska politiken kan inte spåras. Medan Amerika utan större svårighet kan uppbära rustningarna och samtidigt höja standarden, är

emellertid förbättringen, ja, till och med bevarandet av denna standard, trots att den är ytterligt låg, ett brännande problem i Ryssland och dess satellitstater. Denna svårighet har antagits vara ett huvudmotiv till de försonliga gesterna; den kan också tänkas leda till inrikespolitiska konsekvenser, som åtminstone ger ett visst mått av folklig kontroll och fri opinionsbildning. Missnöje hos de styrda, motsättningar mellan de styrande, en känsla av att förtroende kan vinnas blott genom uppluckring av diktaturen kan, även om det nu synes föga sannolikt, på lång sikt framkalla en demokratiseringsprocess. En utveckling i denna riktning skulle öka utsikterna till en uppgörelse som inte vore eller uppfattades som en taktisk fint. Ryska eftergifter skulle då framstå som mindre riskabla för Ryssland just därför att misstron och fiendtligheten i andra länder minskades; kompromisser bleve möjliga, eftersom exempelvis stater med betydande självstyrelse inom ramen av ett östligt statsförbund inte längre skulle framstå som en anomali.

En sådan avgörande förändring, ja, en omkastning, av det internationella läget, som skulle göra konflikten mellan Sovjet och demokratierna föräldrad och ställa andra problem i förgrunden, kan också bli följden av att nya maktfaktorer och maktkonstellationer växer fram och blir av central betydelse. Kina, Indien, den radkolonialfolk som redan vunnit

oberoende eller kan väntas göra det — detta är endast exempel på de gåtor som ett framtidsperspektiv måste räkna med utan att kunna lösa. En utrikespolitisk expert har vågat spekuleringen att om några årtionden Europa, inklusive Ryssland, och Amerika tvingas till samgående för att hejda en kinesisk expansion; i sitt lysande arbete om Kina framkastar Rostow att den potentiella motsättningen mellan Ryssland och Kina kan bli aktuell om under en längre tid den samlade kommunistiska aggressionen stäcks. Lika osäkra och skiftande är prognoserna för Indien. Bestämda förutsägelser är orimliga; det väsentliga och till en viss grad hoppgivande är att olika möjligheter avtecknar sig och att den låsta situation som nu föreligger med all säkerhet inte blir bestående under generationer.

Kort sagt, vi bör inte, som varje generation är benägen för, tro att historien under vår tid skall nå en vändpunkt eller slutpunkt, att definitiva lösningar är inom räckhåll, att rent av konferensen i nästa vecka skall frälsa världen. Vad som nu kan vinnas är inte avspänning, på sin höjd något ökad klarhet. Demokratierna måste för framtiden arbeta med samma program som tidigare: styrka och sammanhållning. Ty om något är säkert, är det att eftergifter, oenighet och svaghet stimulerar de aggressiva, inte bildkar eller mättar dem. Maos strategiska paroll är den varning Västern måste ha i minnet; det gäller, skriver Mao efter Lenins mönster, "att förena sig med majoriteten, att angripa minoriteten, att splittra fienden och att förinta varje fiende för sig". Det är och har alltid varit kommunismens syfte; den insikten bör bestämma demokratiernas hållning.